

МАТЕРИЈАЛИ/MATERIALS

УДК: 27-726.1-05(497.771)(093.2):32-05(470+571)“1628/1629“

Александар ТРАЈАНОВСКИ

Професор во пензија од ЈНУ Институт за национална историја – Скопје

ДВЕ ГРАМОТИ ОД ОХРИДСКИТЕ АРХИЕПИСКОПИ ЈОАСАФ И НЕКТАРИЈ ДО РУСКИОТ ЦАР МИХАИЛ ТЕОДОРОВИЧ ОД 1628 И 1629 ГОДИНА

1.-

Во првата милостива грамота број 35 од 28 март 1628 година охридскиот архиепископ Јоасаф¹ го молел рускиот цар Михаил Теодорович² да го прими Корчанско-селасфорскиот митрополит Неофит³ за да добие од Русија неопходна милостина (материјална помош), за да можат храмовите во оваа Епархија, кои западнале во прилично голема материјална беда и долгови, да се избават од кризата. Поради тоа целиот црковно-епархиски инвентар бил даден во залог и затоа сите свештеници и клирици станале гарантите за неговите митрополитски долгови.

Освен почесниот и најзначајниот потпис во документот најнакрај од документот, оној на охридскиот архиепископ Јоасаф, оваа милостива грамота била потпишана и поддржана уште од петмина мит-

¹ Монашкото име на овој охридски поглавар - Јоасаф, кој според Гоце Жура бил 65-от архиепископ на чело на Охридската архиепископија, а кој во превод значел „Бог е судија“, како охридски архиепископ се спомнува од 1616 до 1631 година. Види: Гоце Ангеличин-Жура, *Поглаварите на Охридската црква* (Охрид: 2008), 45.

² Царот Михаил Теодорович (1613-1645) бил првиот руски владетел, кој потекнувал од познатото руско семејство на Романовците, која династија со Русија ќе владее сè до 1917 година. Види поопширно: *Трехсотлетие 1613-1917 дома Романовых*, (Москва: 1991), 300.

³ Митрополитот Корчанско-селасфорски Неофит се спомнува и во 1628 година, кога по втор пат се спремал на пат по милостина во Русија. Види: Иван Снегаров, *История на Охридската архиепископија-патриаршија*, том 2, Од падането ѝ под турците до нејното унищожение /1394-1767/, (Софија: 1995), 218-219.

рополити под јурисдикција на Охридската архиепископија и тоа: 1) Понизниот митрополит на Костур Харитон, кој најчесто бил првоначалан архиереј на охридскиот архиепископ, 2) Воденскиот Фотиј, 3) Белградскиот (односно Бератскиот) Партениј, 4) Сисанискиот Даниил, и 5) Молисковскиот Софрониј.

2.-

Главната фабула во вториот документ број 66 од 7 јули 1629 година е посветен на молбата на следниот охридски архиепископ - Нектариј,⁴ во кој се гледа дека ѝ овој спомнат охридски поглавар се обрати со препорачана и милостива грамота до рускот цар, од кого што барал милостина за гребенскиот мирополит Сергеј.⁵ Откако на почетокот од повелбата архиепископот Нектариј делумно му ги набројал неговите царски достоинствени титули, по повод на големите руски освоени нови територии, губернии и воопшто земји, му посакал, меѓу другото, крeвко здравје и воопшто добрини нему и на неговото семејство и просперитет на големата Великоруска држава. Во вториот дел од грамотата го информирал спомнатиот руски владетел за неповолните состојби на територијата на Гребенската епархија под јурисдикција на Охридската архиепископија. Таму спомнатиот гребенски митрополит и воопшто верниците на таа Епархија трпеле доста тешки искушенија, затоа што Гребенската епархија западнала во голема опасност од бројни и неиздржливи долгови, а нејзиниот митрополит Сергеј „само што се спасил од страшна смрт“, а веќе наскоро тамошните Османлии го затвориле. Меѓутоа, откако добрите граѓани и христијани

⁴ Монашкото име на охридскиот архиепископ Нектариј II (1616-1625) Гоце Жура го преведува како „Божји пијалок“. Види: Ангеличин-Жура, *Поглаварите на Охридската црква*, 44. На почетокот на оваа милостива грамота, пак охридскиот поглавар себе си се преставил како „Нектариј, по Божја милост, архиепископ на Јустинијана Прима Охридска, на цела Србија, Албанија и на останатите“ земји.

⁵ Митрополитот Сергеј Гребенски (1616-1630), најпрво добил дозвола, со своја специјална манастирска дружбапатува (1624) за Русија преку Влашко, Молдавија, Литванија, Белорусија и преку Киев пристигнал во Москва по милостина. Меѓутоа, на враќање во 1625 година поголем дел од спомнатата помош во грамотата му била разграбана од разбојниците во градот Трговиште. Поради тоа, митрополитот Сергеј го молел сега својот нов предпоставен охридски архиепископ Нектариј, да добие нова дозвола по втор пат да патува во Москва. Откако архиепископот Нектарин му напишал таква милостива грамота на 7 јули 1629 година, со молба до рускиот цар Михаил Теодорович, веќе воноември 1630 година по втора пат пристигнал митрополитот Сергеј во Москва по милостина, за да може да ги доисплати долговите уште од првото свое патување за Русија. Види поопширно: Снегаров, *Историја на Охридската архиепископија*, том 2, 218-219.

застанале како негови гаранти, успеале да го ослободат од затвор. Затоа што митрополитот имал потреба од препорачано и милостиво писмо (односно милостива грамота) од охридскиот архиепископ Нектариј, со желба материјално да биде помогнат од рускиот цар, за да ги исплати своите долгови, поглаварот на Охридската архиепископија писмено се обратил до царот Михаил Теодорович дека во Москва доаѓа на поклонение, но и да добие милостина (материјална помош) за да може гребенскиот митрополит Сергеј да ги отплати своите долгови. Тоа било потребно за да може спомнатиот митрополит поспокојно да се врати назад на територијата на својата Гребенска епархија, па таму да ги „исплати своите гаранти“ за негово целосно ослободување од долговите.

Оваа специфична милостива грамота најпрво била потпишана од поглаварот на Охридската црква, архиепископот Нектариј, а потоа уште од четворица нему подчинети митрополити: Теофан Костурски, Дионисиј Јанински, Акакиј Воденски и Даниил Сисаниски.

3.-

Овие и уште многу други доста интересни архаични архивски материјали од прва рака во вид на грамоти, макотрпно и со доста напори успеавме да ги пронајдиме, ксероскопираме, микрофилмуваме или воопшто консултираме пред повеќе од десетина години во еден специјализиран руски архив во Москва, каде што се собирале и чувале стариархаични документи, кои пак временски се однесуваат за стариот период од XI до XVIII век. Во случајов станува збор за Централниот државен архив за постари документи – „Центральный государственный архив древних актов“ - Москва (ЦГАДА-М.), особено во фондот број 52, меѓу кои најинтересен за нас и воопшто за македонската историографија беше описот број 4 („Грамоту на славянском јазуке 1558-1717 г.“) и фондот број 89, опис број 1 („Книги и дела – Сношения России с Турцией 1512-1719 г.“) и други.

Со ваква слична содржина се над стотината милостиви и даровни грамоти, кои што ги пронајдовме со помош на микрочитач, а врз основа на кусите регести на руски јазик, а потоа оние што се однесуваа на тогашната османска провинција Македонија или територијата од дијазетата на Охридската архиепископија ги ксероскопиравме, микрофилмувавме и воопшто консултиравме во спомнатиот архив во Москва. Од тие подбрани грамоти откако ги донесовме во Република Македонија, по долг и макотрпен временски период на нивна дообработка, со помош на ретки и специјализирани специјалисти од областа на класичните студии пред сè грчки (катаревуса) јазик, потоа старорус-

ки и црковнословенски јазик, беа компјутерски расчитани и преведени од проф. д-р Маргарита Бузалковска-Алексова (раководител на групата специјалисти за грчки /катаревуса/ алфабет), во асистенција на проф. д-р Марија Чичева-Алексиќ и проф. д-р Јасминка Кузмановска. Даровните грамоти, пак напишани на староруските јазик беа обработени од д-р Вангелија Десподова,⁶ а оние од црковнословенски јазик од проф. д-р Јован Таковски. Потоа откако расчитаните и преведените грамоти детално ги обработивме и подредивме по хронолошки редослед, оставајќи основни белешки (фусноти) на најпотребните места, напишавме вовед, предговор и ги редактиравме, истовремено ги поместивме на соодветно место факсимилите во вид на ксероскопии и конечно ги подготвивме и предадовме за печат во долгогодишниот подготвуван за публикување макропроект на МАНУ-Скопје под наслов: „Документи за врските на Охридската архиепископија со Русија и со Руската православна црква од XVI до XVIII век – Грамоти се испраќани од Македонија и од дијецата на Охридската архиепископија во Русија и врските со Московската патријаршија (1625-1728)“ и тоа во два тома – првиот насловен како: „Милостиви грамоти од дијецата на Охридската архиепископија на грчки (катаревуса) јазик (1625-1703)“ и вториот том: „Даровни грамоти на словенски (и црковнословенски) јазик (1626-1728)“.

Подолу поместените расчитани и преведени две милостиви грамоти се извлечени од првиот том од погоре спомнатиот макропроект на МАНУ-Скопје даден во печат.

Најнакрај, сепак, оставиме содржините на двете спомнати милостиви грамоти, кои временски потекнуваат од средината на првата половина на XVII век, да ги претставиме во тројно својство: копјутерски расчитани, преведени и во вид на факсимили, самите да ја доловат историската стварност и вистинитост.

П р и л о з и:

1.-

Прилог број 1 од првата грамота – Компјутерски расчитан автентичен текст на грамотата број 35 од 28 март 1628 година и преведен на македонски јазик;

⁶ Спомнатата мошне амбициозна колешка (д-р Вангелија Десподова), научен советник, сега веќе пензионирана како директор на Институтот за старословенска култура-Прилеп, беше назначена за раководител на компјутерски обработените и преведени словенски грамоти (на староруски и црковнословенски јазик), при што мошне успешно си ја заврши својата зададена обврска и задача, за што во оваа прилика искрено ѝ се заблагодаруваме.

2.-

Прилог број 2 од втората грамота – Компјутерски расчитан автентичен текст на грамотата број 66 од 7 јули 1629 година и преведен на македонски јазик, и

1.

Со поддршка на охридскиот архиепископ Јоасаф и петмината митрополити на Светиот архиерејски синод на Охридската архиепископија (Костурскиот, Воденскиот, Белградскиот, Сисанискиот и Молисковскиот), носат препорачана и милостива грамота на Корчанско-селасфорскиот⁷ митрополит Неофит со братијата до рускиот цар Маихаил Теодорович No 35 од 28 март 1628 година, со молба да добијат дозвола (даровна грамота) од царот, за да можат да собираат милостина во Русија за отплаќање на големите долгови на осиромашените и опустошени цркви во Корчанско-селасфорската митрополија

Ἰωάσαφ ἐλέω θῷ ἀρχιεπίσκοπος τῆς α-ης ἰουστίνιανης ἀχριδῶν καὶ πάσης βουλγαρίας σερβίας ἀλβανίας καὶ τῶν ἐξῆς εὐσεβέστατε ἐκλαμπρώτατε, θεόστεπτε, θεοκόσμητε θεοφρούρητε θεοχαρίωτε βασιλεὺ καὶ αὐτοκράτωρ μεγάλης μοσχοβίας καὶ πάσης ῥωσίας, μολένσκου, ἀστραγανίου, καζανίου καὶ τῶν λοιπῶν. δεόμεθα κν τὸν θν⁷ καὶ τὴν ὑπέραγιον αὐτῷ μῶα καὶ θκῶν τοῦ διαφρουρεῖν καὶ διαφυλάττειν καὶ στερεεῖν τό ἔνθεον ὕψος τῆς θεοκοσμῆτου σου λαμπρᾶς βασιλείας εἰς στηριγμὸν καὶ περιποίησιν τοῦ εὐσεβοῦς καὶ ὀρθοδόξου συστήματος μετὰ παντὸς τοῦ παλατίου συγκλήτου τε καὶ τοῦ στρατοπέδου καὶ εἰς ἡμέτεραν καύχημα καὶ πνικὴν ἀγαλίασιν. πλην ἀναφέρομην τῆς πανενδόξου καὶ κραταιᾶς σου βασιλείας ὅτι ὁ ἐρχόμενος αὐτόθι ἱερώτατος μροπολίτης σελασφόρου καὶ κοριτζᾶς. ὑπὸ τῶν πολλῶν καὶ δυσβαστάκτων βάρεων τῶν ἀναξίως ἡμᾶς κρατοῦντων κριμάτων βάθει θῷ ἢ ἐκκλησία τῆς μροπόλεως ταύτης εἰς χρεός μέγα ὑπέπεσε καὶ ἐκινδύνευσε μέγਾਲως· καὶ πάντα τὰ σκευὴ τῆς μροπόλεως ἐνέχυρον ἐτέθησαν καὶ πάντες οἱ κληρικοὶ ἐγγῦνται γεγονασιν. διὸ μὴ ἔχων ἄλλοθέν που βοηθηθῆναι, δεῖν ἔκρινε προσδραμεῖν τοῖς ἐλεημονιτικοῖς σπλάχνοις τῆς κραταιᾶς σου βασιλείας

⁷ За оваа и за други епархии под јуридикција на Охридската архиепископија види поопширно кај: Александар Трајановски, *Црковната организација во Македонија и движењето за возобновување на Охридската архиепископија од крајот на XVIII и во текот на XIX век – до основањето на ВМРО* (Скопје, ИНИ, 2001), 23-30.

καὶ εὐρεῖν βοήθειαν καὶ ἀνακουφισμὸν τοῦ μεγάλου αὐτοῦ χρέους. καὶ δεηθεῖς ἡμετέρου γραμματος συνιστῶντος τὴν πανένδοξόν σου βασιλείαν. τούτου χάριν γράφοντες δεόμενοι ἵνα δεχθεῖς αὐτὸν ἀσπασίως καὶ εὐμενῶς καὶ ἐλεημοσύνην χορηγήσης ὅσην αὐ ἐκ θῦ ὀδηγηθείς καὶ νεύσει ὁ θεὸς ἐν τῇ θεΐα καὶ ἀγαθῇ σου προαιρέσει. ὅτω γόνυ κλίνομεν καὶ θερμῶς ἱκετεύμεν τὴν ἀήτητόν σου καὶ κραταίαν βασιλείαν ἵνα διὰ τῆς σῆς ἐλεημοσύνης καὶ βοηθείας αὐτὸς μὴν δυνηθεῖ ἐπανελθεῖν ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ καὶ τοῦ πολλοῦ χρέους ἀπαλλαγῆναι δυνηθεῖ καὶ τὰ τῆς ἐκκλησίας σκεύη λυτρώσῃται ἐκ τῶν χειρῶν τῶν ἀλλοφύλων. ὁ δὲ κς ἡμῶν Ἰς Ὑς ποιήσει τὴν κραταίαν καὶ ἀήτητόν σου βασιλείαν ὑγιῆ καὶ μακρόβιον ἐῖς πολλῶν ἐτῶν περιόδους ἀμην - ἔχει δὲ μεθ' ἑαυτοῦ ὁ αὐτὸς ἱερωτάτος μροπολίτης κῦρ Νεόφυτος τὸν ἐν ἱερομονάχοις κῦρ Μελέτιον καὶ πρωτοευαγγελοῦ τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ καὶ τὸν ἐπ' ἀδελφῶ ἀνεψιὸν αὐτοῦ Ἐλευθέριον καὶ κελάριον αὐτοῦ ἐν μηνὶ μαίω ἰν-⁰⁵ ἰ-⁰⁵ ΑΧ

Таπειнос мрополітис Касто́рїас Харитων ΑΧ Βοδενῶν
 Φώτιος Βελαγράδου Παρθένιος | Σισανῖου Δανήλ
 Μολισκου Σωφρόνιος

Грамота индиктиј 10 од 28 март 1628 No. 35

Јоасаф⁸ по милост божја архиепископ на Прва Јустинијана Охридска и на цела Бугарија, Србија, Албанија и на останатите [земји].

Преблагочестив, пресветол, богооуенчан, богоуокрасен, богочуван, богомилостлив царе и самодржецу на цела Москва и на цела Русија, Смоленск, Астрахан, Казан и на останатите. Го молиме Господ Бог и неговата пресвета мајка Богородица да ја сочуваат, да ја запазат и да ја спасат божеската возвишеност на од Бога уреденото и пресветло твое царство за потпора и спасение на благочестивото и правоверно управување со целиот дворец, советот и војската за наша пофалба и духовна радост. Освен тоа, го известуваме твоето сеславно и моќно царско височество дека таму доаѓа пресветиот митрополит на Селасфор и Корча.⁹

⁸ Охридскиот архиепископ Јоасаф владеел доста кратко време со Охридската архиепископија (1628), пред охридскиот поглавар Георгиј (околу 1627 година), кој по потекло бил Македонец. По поглаварот Јоасаф, престолот на Архиепископијата го наследил познатиот охридски поглавар Аврамиј Месапса (1629-1635). Види поопширно: Снегаров, *Историја на Охридската архиепископија*, том 2, 196; Петар Поповски, *Македонската средновековна дипломатија*, т.2 (Скопје: 2006), 402; Ангеличин-Жура, *Поглаварите на Охридската црква*, 45.

⁹ Станува збор за митрополитот Неофит, кој есента 1628 година пристигнал во Москва по милостина (Ангеличин-Жура, *Поглаварите на Охридската црква*, 227).

Од многуте неподносливи тешки гревови кон длабочината на Бога на оние што недостојно владеат со нас, црквата на оваа митрополија западна во голем долг и беше доведена во голема опасност. Целиот инвентар на митрополијата беше даден во залог и сите свештеници станаа гаранти. Бидејќи немаше друго место од кое би бил потпомогнат, процени дека треба да дотрча во милозливите прегратки на твоето моќно царство и да најде помош и растоварување од овој голем долг. И со ова молително писмо го запознаваме твоето преславно царско величество. Заради тоа пишувајќи ти, те молиме да го примиш со целив и благонаклонето и да му определиш онолку милостина, колку што Бог ќе те насочи и ќе ти прати знак при твоето божеско и добро расположение. Така ти се поклонуваме до колена и топло го молиме твоето вечно и моќно царско височество преку твојата милостина и помош тој да може повторно да се врати на неговиот трон, да може да се ослободи од големиот долг и да го оттргне инвентарот на црквата од рацете на туѓинците. А нашиот Бог Исус Христос ќе го направи твоето моќно и непобедливо царско височество здраво и долговечно за многу години. Амин.

Овој најсвет митрополит Неофит ги носи со себеси иеромонахот кир Мелетиј и протоевангелот на неговата епархија и неговиот вник од брат Елефтериј и неговиот слуга.

Во месец мај, индиктиј 10

Понизниот митрополит на Костур, Харитон¹⁰

На Воден, Фотиј

На Белград, Партениј¹¹

На Сисаниј, Даниил¹²

На Молиск, Софрониј¹³

(ЦГАДА, Ф.: 52, оп. 2, д. 35, 1-2).

¹⁰ Во хронологијата на Костурската митрополија архиереј под такво име се спомнува во периодот од 1618 и 1631 година.

¹¹ Митрополитот на Белградската (односно Бератската) митрополија – Партениј, се сретнува во грамотата уште во 1631 година, кога ја поддржал грамотата на охридскиот архиепископ Аврамиј Месапса за време на неговите патувања во Русија од 1631 до 1635 година.

¹² Сисанискиот митрополит Даниил бил регистриран и во грамотата на спомнатиот охридски архиепископ Аврамиј Месапса од 1631 година.

¹³ И митрополитот на Молисковската епархија, Софрониј, бил потписник на грамотата на архиепископот Јоасаф оф 1628 година, како и во грамотата на архиепископот Аврамиј Месапса од 1631 година.

2.

Милостива грамота од 7 јули 1629 година No 66, од охридскиот архиепископ Нектариј, поддржана од ерусалимскиот патријарх Теофан и четири владици на Охридската архиепископија (Костурскиот, Јанинскиот, Воденскиот и Сисанискиот), до рускиот цар Михаил Теодорович, за да може гребенскиот митрополит Сергиј да собира милостина во Русија, за да се спаси од долговите во својата епархија и да се врати назад

Ἐ νεκτάριος ελέω θῦ ἀρχιεπίσκοπος τῆς αἰουστηνιανης¹⁴ ἀχριδῶν, καὶ πασης σερβίας, ἀλβανιτίας καὶ τῶν λοιπῶν¹⁵ ὑψηλώτατε¹⁶ ἐκλαμπρώτατε ὠρθοδοξώτατε¹⁷ θεοσεβέστατε βασιλεῦ καὶ αὐφθέντα¹⁸ μέγα κνέζη μιχαηλ θεωδώρου βῆτζη¹⁹ καὶ μονοκράτωρ²⁰ μοσχόβου, καὶ πασης της μεγαλης ρουσίας ἡμέταιρε²¹ ἀφθῆντα²² καὶ βασιλεῦ της ἡμῶν μετριώτητος²³ χάριν εὐχὴν καὶ ἐυλογεῖαν ἐπιπέμπομεν· δεώμεθα²⁴ τῶν²⁵ κνύμῶν²⁶ ἰσοῦν²⁷ χ´ καὶ τὴν ὑπέραγνων²⁸ αὐτοῦ μιταίρα²⁹ εἶνα³⁰ πάντοταις³¹ ποιεῖ ηγηεῖ³²

¹⁴ Ιουστινιάνης; сите сопствени имиња во грамотата се пишувани со мала почетна буква, а така почнува и првиот збор по точка. Тие се автентично предадени и во печатенава верзија на документот.

¹⁵ Овој текст изобилува со правописни грешки, особено со мешањето на о и ω, ретко точното пишување на гласовите ε и ι, што може да се забележи и кај потписите на свештениците.

¹⁶ Во лигатура и надредно се бележат –таτε, –ται, –του, –ους, –εσ, комбинирано се пишува μετά, а специфични се знаците за надредно поставените завршни гласови –αν, –ης, –ην, –ων, скратено надредно стои –θ за –θν и –σ за –σει.

¹⁷ ὀρθοδοξώτατε.

¹⁸ αὐθῆντα

¹⁹ Надредниот знак во лигатура личи на ου, иако има можност да биде и ω.

²⁰ μονοκράτωρ.

²¹ ἡμέτερε.

²² Види бел. 18.

²³ μετριότητος

²⁴ δεώμεθα

²⁵ τῶν

²⁶ ἡμῶν

²⁷ Ἰησοῦν

²⁸ ὑπέραγνον

²⁹ μητέρα

³⁰ εἶνα

³¹ πάντοτες

³² ὑγιή

καὶ πολληχρωνίων³³ τὴν βασιλείαν σου ἐπὶ πάσι τοῖς παλατοῖς καὶ τῶν στρατοπαίδων³⁴ καὶ πάσι τοῖς ἐμψυχοῖς φοιλοῦσι³⁵ σοι³⁶ ὑποτάξι κ̄ς ὁ θς̄ ὑμῶν³⁷ τοὺς ἐχθροὺς ὑποποδίων³⁸ τῶν ποδῶν σου καὶ ἡ ρωφαία³⁹ σου διασπάσι⁴⁰ αὐτοὺς καὶ ἡ βασιλῆα σου ἀυξηνηθήσεται καὶ πλατηνηθήσεται⁴¹ καὶ κηρηχθήσεται⁴² μέγας βασιλεύς καὶ ἀτοκρᾶτωρ οτη⁴³ οὐκ ἔστι ἕτερος βασιλεύς ἐπὶ τῆς γῆς ὠρθοδοξώτατος⁴⁴ ἐλεῆμων φοιλοδωρος⁴⁵ καὶ φοιλόξενος⁴⁶ ὅτη⁴⁷ καὶ κῆρηκται⁴⁸ ἡ βασιλῆα⁴⁹ σου ἀπο ἀνατολῶν ἄιως⁵⁰ δυσμῶν καὶ ὅλοι η⁵¹ χριστιανοί εὐχονται καὶ παρακαλοῦν τον θν̄ ἵνα πολληχρωνί⁵² τὴν βασιλῆαν⁵³ σου. κ̄ς ο θς̄ δυναμῶσι⁵⁴ καὶ στερεῶσι⁵⁵ τὴν μεγάλην σου βασιλείαν εἰς ετῶν πολλῶν ἀμήν. ἰδοῦ γράφομεν υψιλῶτατε⁵⁶ βασιλεῦ περι του ἱεροτάτου⁵⁷ μητροπολήτου⁵⁸ γρεβενοῡ κυρ σεργίου του ἀδελφοῡ καὶ σοιλιτουργοῡ⁵⁹ τῆς υμῶν⁶⁰ μετριώτητος⁶¹ οτη⁶² ὁ ἐπτοχός οὔτος ἀρχιερεῦς

³³ πολυχρόνιον

³⁴ τὸν στρατόπεδον

³⁵ φιλοῦσι

³⁶ σε

³⁷ Сп. бел.26.

³⁸ ὑποπόδιον

³⁹ ρομφαία

⁴⁰ διασπάσει

⁴¹ πλατυνηθήσεται

⁴² κηρυχθήσεται

⁴³ ὅτι

⁴⁴ ὀρθοδοξώτατος

⁴⁵ φιλόδωρος

⁴⁶ φιλόξενος

⁴⁷ Види бел. 43.

⁴⁸ κήρυκται

⁴⁹ βασιλεία

⁵⁰ ἕως

⁵¹ οι

⁵² πολυχρονεῖ

⁵³ βασιλείαν

⁵⁴ δυναμώσει

⁵⁵ στερεώσει

⁵⁶ ὑψηλῶτατε

⁵⁷ ἱεροτάτου

⁵⁸ μητροπολίτου

⁵⁹ συλλειτουργοῡ

⁶⁰ Сп. бел. 26.

πολλους πυρασμους⁶³ καὶ βασανα του επανέβηκαν ὑπο τους κρατούν-
 τας ὑμᾶς⁶⁴ στη⁶⁵ καὶ εἰς τὴν ζωὴν αὐτου κινδυνεύσας⁶⁶ καὶ μωλις⁶⁷ ἔγλη-
 σεν⁶⁸ του πικροῦ θανάτου καὶ φοιλακῦσανταις⁶⁹ αὐτόν καὶ ἐγγηιθήντα-
 ις⁷⁰ των⁷¹ τηγες⁷² καλη⁷³ χριστιανοὶ ἐξέβαλον αὐτῶν⁷⁴ τῆς φηλακῆς⁷⁵ καὶ
 εδεήθη δια γράμματος ἡμεταίρου⁷⁶. καὶ δεδώκαμεν αὐτῶ καὶ ἔρχεται
 προς τὴν μεγάλην σου βασιλείαν καὶ ως ἐλεῆμων καὶ φοιλόξενος⁷⁷ καὶ
 φοιλόπτοχος ὅπου εἶσαι κᾶμε ἔλεως⁷⁸ καὶ εἰς αὐτῶν των καλῶν⁷⁹ ἀρχιε-
 ρέα ἵνα⁸⁰ κουφοῖστι⁸¹ ἐκ τοῦ χρέους αὐτοῦ καὶ επάνέλθη εἰς τὴν ἐπαρ-
 χείαν⁸² αὐτου καὶ μιμωνεύη⁸³ καὶ ἔυχεται πάντοταις⁸⁴ τὴν βασιλείαν
 σου καὶ ἐλευθερωθοῦν καὶ οἱ ἐγγειοῖται⁸⁵ αὐτου καὶ ἔχουνται ἡμέρας
 καὶ νικτός⁸⁶ τὴν βασιλείαν σου ὁ δε σωτύρ⁸⁷ τῶν ὅλων καὶ ὑπρεσβία⁸⁸
 τῆς παναγῖαν θῦ καὶ ἡ ἐυχῆ καὶ ἡ ἐυλογεῖα⁸⁹ τῆς ὑμῶν⁹⁰ μετριώτητος⁹¹
 μετα πάντων ὑμῶν ἀμὴν ἐν μηνὶ ιουλλιώ⁹² ιν^{ος} ζ ΑΧ

⁶¹ μετριότητος

⁶² Види бел. 43.

⁶³ πειρασμούς

⁶⁴ ἡμᾶς

⁶⁵ Види бел. 43.

⁶⁶ κινδυνεύσας

⁶⁷ μόλις

⁶⁸ ἐγλύτωσησεν

⁶⁹ φυλακίσαντες

⁷⁰ ἐγγυηθέντες

⁷¹ τὸν

⁷² τινές

⁷³ καλοὶ

⁷⁴ αὐτόν

⁷⁵ φυλακῆς

⁷⁶ ἡμετέρου

⁷⁷ Види бел. 46.

⁷⁸ ἔλεος

⁷⁹ αὐτόν τὸν καλὸν

⁸⁰ ἵνα

⁸¹ κουφιστεῖ

⁸² ἐπαρχίαν

⁸³ μνημονεύει

⁸⁴ πάντοτες

⁸⁵ ἐγγυήται

⁸⁶ νικτός

⁸⁷ σωτήρ

⁸⁸ ἡ πρεσβεία

⁸⁹ εὐλογία

† καστωρίας θεωφάνης καὶ εὐχαίτης⁹³ τῆς βασιλεία σου;
 † ἰωαννίνων διωνισιος καὶ εὐχαιτῆς⁹⁴ τῆς βασιλεία σου;
 † βοδένων ἀκάκιως καὶ εὐχαιτῆς⁹⁵ τῆς βασιλῖα⁹⁶ σου
 † σισανιού δανηλ καὶ εὐχετης τῆς βασιλῖα⁹⁷ σου

Грамота од 17 јули 1629 година, индиктиј 7, No. 66

† Нектариј⁹⁸ по милост божја архиепископ на Јустинијана Прима Охридска, на цела Србија, Албанија и на останатите [земји].

Највозвишен, пресветол, најправоверен, најпобожен царе и господаре, велики кнезу Михаил Теодорович! Самодржецу на Москва и на цела Голема Русија, наш господаре и царе на нас понизните, ти испраќање благодат, молитва и благослов. Го молиме Господа наш Исус Христос и пресветата негова мајка секогаш да придонесе за здравје и долговечност за твоето царско височество и сите на дворецот и на војската и на сите оние коишто вистински те љубат! И нека ги потчини Господ Бог наш непријателите под твоите нозе, нека ги разбие твојот меч и нека се шири и зголемува твоето царство и нека се проповеда како за велик цар и самодржец дека нема друг најправоверен цар на земјата, што е милозлив, дарежлив и гостољубив. Бидејќи се прочу дека твоето царство се протега од Исток до Запад, сите христијани се молат и го молат Бога да биде долговечно твоето царство. Господ Бог нека даде моќ и цврстина за твоето големо царство за многу години, амин! Еве, му пишуваме на превозвишениот цар за светиот митрополит на Гребена, господин Сергиј,⁹⁹ брат и сослужител во литургијата на нас

⁹⁰ ἡμῶν

⁹¹ μετριότητος

⁹² ἰουλίω

⁹³ εὐχέτης

⁹⁴ εὐχέτης

⁹⁵ εὐχέτης

⁹⁶ βασιλεία

⁹⁷ βασιλεία

⁹⁸ Поопширно за охридскиот архиепископ Нектариј II (1616-1622; 1635-1636) види кај: Снегаров, *История на Охридската архиепископия*, том 2, 195-196.

⁹⁹ Гребенскиот митрополит Сергеј (1615/16-1630) тргнал по милостина во Русија (1625), откако пред тоа охридскиот архиепископ Нектариј II во 1624 година му издал препорака за таа цел, односно милостива грамота. Откако ги посетил Влашко, Молдавија, Литванија, Белорусија, стасал во Киев, а оттаму за Москва за да ја при-

понизните. Кутриот овој архиереј претрпел многу искушенија и маки од оние што владеат со нас, оти западна во животна опасност и само што се спасил од страшната смрт, го затвориле. Но откако застанале како гарантите за него некои добри христијани, го извадиле од затворот. Тој имаше потреба од нашето писмо и му го дадовме. Доаѓа пред твојата висост, што е милосрдна, гостољубива и наклонета кон бедните; покажи милост и кон овој добар архиереј, за да се спаси од долгот и да се врати во својата епархија и секогаш да ја споменува и да се моли за твојата царска висост и за да се ослободат и неговите гарантите и да се молат дење и ноќе за твојата царска висост. А спасителот на сите, првородството на пресветата Богородица и молитвата и благословот од нас понизните (*нека бидат*) со сите вас, амин.

Во месец јули индиктиј 7-ми

† Теофан¹⁰⁰ од Костур, молител за твоето царство

† Дионисиј од Јанина, молител за твоето царство

† Акакиј од Воден, молител за твоето царство

† Даниил Сисаниски,¹⁰¹ молител за твоето царство

(ЦГАДА, Ф.: 52, оп. 2, д. 66, 1-2).

ми даровната грамота од царот Михаил Теодорович. Меѓутоа во градот Трговиште кримските Татари му ја одзеле грамотата и помошта. Затоа, по препорака на ерусалимскиот патријарх Теофан II (1608-1644) по втор пат патувал во Русија по милостина. Види: Снегаров, *История на Охридската архиепископия*, том 2, 218-219.

¹⁰⁰ Костурскиот митрополит Теофан се спомнува во 1624 година. Види: Снегаров, *История на Охридската архиепископия*, том 2, 229.

¹⁰¹ Митрополитот Даниил како сисаниски владика се сретнува во 1634 и 1652 година (Снегаров, *История на Охридската архиепископия*, том 2, 247).